

Milena Secká, VOJTA NÁPRSTEK. VLASTENEC, SBĚRATEL, MECENÁŠ. Praha, Vyšehrad – Národní muzeum 2011, 301 s., 8 s. barevných příloh.–

Ačkoliv je Vojtěch Náprstek, respektive Adalbert Fingerhut jednou z nejčastěji zmiňovaných osobností českého národního emancipačního hnutí 19. století, souhrnné hodnotící monografie se mu dostalo až v roce stého výročí úmrtí (Zdeněk Šolle, *Vojta Náprstek a jeho doba*. Praha 1994). O pouhých sedmnáct let později vyšla o Vojtovi Náprstkovi monografie druhá, z pera Mileny Secké, což samo o sobě je v české historiografii a na českém knižním trhu skutečností pozoruhodnou.

Historik a archivář někdejší ČSAV Zdeněk Šolle i etnoložka Milena Secká vycházejí v podstatě ze stejného okruhu pramenů, jejichž těžištěm je vlastní archiv Vojty Náprstka, jeho deníky a deníky Náprstkovy ženy Josefy, doplněné o vzpomínky rodinných příslušníků a přátel, dobovou korespondenci úřední i soukromé povahy a denní tisk. Navzdory tomu jsou obě monografie natolik svérázně koncipované a odlišně pojaté, že výsledkem jsou dva různé, vzájemně se doplňující obrazy téhož. Už z podtitulů vyplývá rozdílné zaměření autorů. Historik Šolle si předsevzal zařadit Vojtu Náprstka do širšího společenského milieu a objasnit motivace jeho vlastenectví, filantropního úsilí, osvětové činnosti, ateismu (a přitom příkladného praktického křesťanství), čínorodého působení v městské politice (a zároveň zásadní nechuti vůči habsburské monarchii a parlamentarismu), zkrátka pochopit soliterní osobnost v proudu společenského dění. Učinil tak se smyslem pro detail a v množství dobových citací se někdy jeho záměr až utápí.

Zatímco pro Šolleho jako historika je Náprstkův osud epizodou v dějinném proudu, Secké slouží dějiny jako rámeček, v němž osobnost Náprstkovy formátu svůj osud a své představy uskutečňuje. Za sedm desítek let, v nichž se tento osud odvíjel, se česká společnost od základu proměnila, ale konkrétní člověk ve svých projevech a snahách zůstával týž. Autorka je si dobře vědoma nebezpečí, jemuž může podlehnout badatel, dostane-li příležitost důvěrně se ponořit do svědectví o historické osobnosti, totiž otupení srovnávacích měřítek. Proto se vynasnažila čtenáři objektivně zprostředkovat styk s těmito prameny a nakonec (s. 190) ponechává na něm, aby si Vojtu Náprstka sám zhodnotil.

Ani Secká neodolala kouzlu dobové řeči a autentických dobových svědectví, ale podřídila je užší selekci. Jejím konečným záměrem je ozřejmit dlouhodobé Náprstkovy snahy o kulturní povznesení a rozšíření geografického horizontu české společnosti, které vyústily v instalaci Českého průmyslového muzea v Praze na Betlémském náměstí, v Náprstkově domě U Halánků (dnes Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur, součást Národního muzea). Je to pochopitelné, neboť publikace vznikla v rámci projektu „Osobnosti české vědy a kultury“, řešeného Národním muzeem, v němž autorka působí. Detailní studium, na němž své dílo postavila, čerpá až na výjimky z archivních a dokumentačních fondů Národního muzea – Náprstkova muzea, především z vlastního archivu Vojty Náprstka (I–CLIV). S nevšedním smyslem pro zajímavý detail zkonstruovala řadu plastických tematických sond, směřujících do základních oblastí Náprstkovy života a působení. První z nich zahrnuje rodinné

zázemí a dětství Vojty Náprstka, druhá léta studijní, včetně osudové účasti na revolučních událostech roku 1848. Třetí, nazvaná *Hello friends!*, shrnuje fakta z desetiletého Náprstkova pobytu v USA (1948–1958), který byl sice vynucen politickými poměry, ale utužil Náprstkův charakter a inspirativně nasměroval jeho činnost na dlouhá léta dopředu. Hlavní badatelský přínos Mileny Secké je uložen v následujících kapitolách pojednávajících o vlastním Náprstkově působení v Praze, o postupném prosazování projektů knihovny a muzea a konečně v kapitole nazvané *Občanko, račte!* věnované vzniku a působení Amerického klubu dam. Zde autorka s úspěchem využila svých předchozích studií.

Sběratelskou činnost Náprstkovy rodiny, vznik soukromého Českého průmyslového muzea a jeho další osudy (zestátněno roku 1931 s názvem Náprstkovo muzeum českého národopisu, ve 40. letech 20. století byly jeho sbírky delimitovány a muzeum se stalo součástí Národního muzea, od roku 1962 funguje s názvem současným) pojednávají dvě poslední kapitoly, doplněné soupisem výstav v muzeu uspořádaných v letech 1878–1945 (příloha 3) a přehledem vedoucích pracovníků knihovny a ředitelů. Závěrečné kapitoly a přílohy poukazují na „druhý život Náprstkův“, jak byl a je realizován ve smyslu Náprstkova duchovního i materiálního odkazu.

Je pochopitelné, že na mnoha místech dává autorka přednost autentickému znění pramenů – vedle věcných informací vypovídajících též o lidském rozměru svých původců, adresátů i popisovaných objektů – před jejich parafrází či interpretací. Ponechává tak prostor kombinačním schopnostem čtenáře, jeho úsudku a tvůrčímu čtení „mezi řádky“. Na mnoha místech se text

blíží jakési literární koláži, vkusné a působivé. Prameny četných citátů různé délky jsou uvedeny vždy za kapitolou v odstavci *Odkazy*, ovšem bez číselného ukotvení v textu, navíc v abecedním pořadí, nikoliv podle posloupnosti. U některých se čtenář může pokusit o identifikaci pomocí osobních jmen, u jiných to možné není (např. „psal o tom i zahraniční tisk následujícími slovy...“). Nedostatečný poznámkový aparát z odborného hlediska značně snižuje cenu publikace. Jsou-li tzv. odkazy určeny nikoliv odborníkovi, ale laickému čtenáři, stejně mu nepomohou. V tom případě by bývalo stačilo je zahrnout do souhrnného seznamu pramenů a literatury na konci knihy. Standardní systém poznámek pod čarou vyhradila autorka pro vysvětlivky.

Je zřejmé, že knížku o Vojtovi Náprstkovi psala Milena Secká s osobním zaujetím a s chutí, s plným nasazením, s nímž koncipuje a v život uvádí i kvalitní výstavy pro veřejnost v Náprstkově muzeu. Jako vynikající výsledky v popularizaci vědy ocenilo její snahy vedení AV ČR v letošním roce udělením Medaile Vojty Náprstka za popularizaci vědy.

Lydia Petránová (EÚ AV ČR, v. v. i.)

ODSUN. VYHNÁNÍ SUDETSKÝCH NĚMCŮ. DOKUMENTACE O PŘÍČINÁCH, PLÁNOVÁNÍ A REALIZACI „ETNICKÉ ČISTKY“ VE STŘEDU EVROPY 1848/49–1945/46, sv. 2. Od zřízení „Protectorátu Čechy a Morava“ v březnu 1939 do oficiálního ukončení odsunu na konci roku 1946 – ODSUN. DIE VERTREIBUNG DER SUDETEN-DEUTSCHEN. DOKUMENTATION ZU URSACHEN, PLANUNG UND REA-